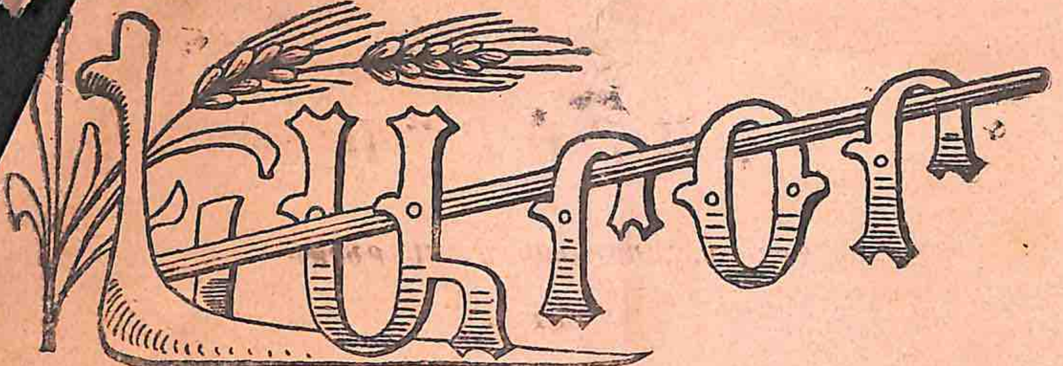

ԳՐԱԿԱՆ, ՀԱՄԱՐԱԿԱԿԱՆ
ԱՄՍԱԹԵՐԹ

1911 Բ. ՏԱՐԻ ՅՈՒԼԻՍ ԹԻՒ 19

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Պէտք մը՝ որ անտեսուած է Ազգ. իշխանութենէն ԽՄԲ.
Նոր իղձեր — — — — — — — — — — — ՇԱՒԱՐՇ
Քառասուն տարի — — — — — — — — — — Լ. Ն. ԹՈԼՍՏՈՅ
Գրասեղանիս առջեւ — — — — — — — — — ՄԷՀՄԷՏ ԷՄԻՆ
Թղթակցութիւններ (Մեղուցիկ) — — — — — Մ. Գ. ՊԸԼԼՕԵԱՆ
Բառի մը առիթով — — — — — — — — — — Ն. Ս. Տ. ՍՏԵՓԱՆԷՆ.
Գր. Սիւնիին — — — — — — — — — — — ՎԱԶՐԻԿ
Երզնկահայ պայքարէն — — — — — — — — ԽԱՅԹ-ՀԱՐՈՒՆԻ
Գավկ. բանտ. ի նպաստ հանգանակութեան ցուցակը
Լրատու
Խմբ. ազդեր

ԵՐԶՆԿԱ

Հատը 40 փարայ

Տպարան «ԾԱՌԱՅ»
Կոբէին

ԲԱՑՈՒԱԾ Է

„ԱՐՕՐ“Ի

ԳՐԱԿԱՆ, ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԱՄՍԱԹԵՐԹԻ

1911 Թ.

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Թիւրքիոյ համար տարեկան	15 ղրուշ
Արտասահման	4 ֆրանք

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԻ ԸՆԴՈՒՆՈՒԻՐ

Դրամ կարելի է ղրկել դրօշմաթուղթով (20-էն) մանտափոստով։

ԽՄԲԱԳՐԵԼԻԱՆ ԿԱՆՈՆՆԵՐ

1. Թերթիս ղրկուելիք թղթակցութիւնները և նամակները անպայման ղրկել խմբագրութեան հասցէով ԵՐԶՆԿԱ։

2. Յօդուածները գրել պարզ, մաքուր և թուղթին միայն մէկ երեսին վրայ։

3. Չը հրատարակուած յօդուածները ետ չեն ղրկուիր։

4. Ծածկանուան հետ գրել անպատճառ նաև անուն-մականունը։

5. Գրել անպայման՝ մաքուր ռուսահայ կամ տաճկահայ բարբառով։

Խմբագրութեան հասցէն՝

Խմբ. „ԱՐՕՐ“ի ԵՐԶՆԿԱ

Rédaction de la revue „AROR“ Erzindjan

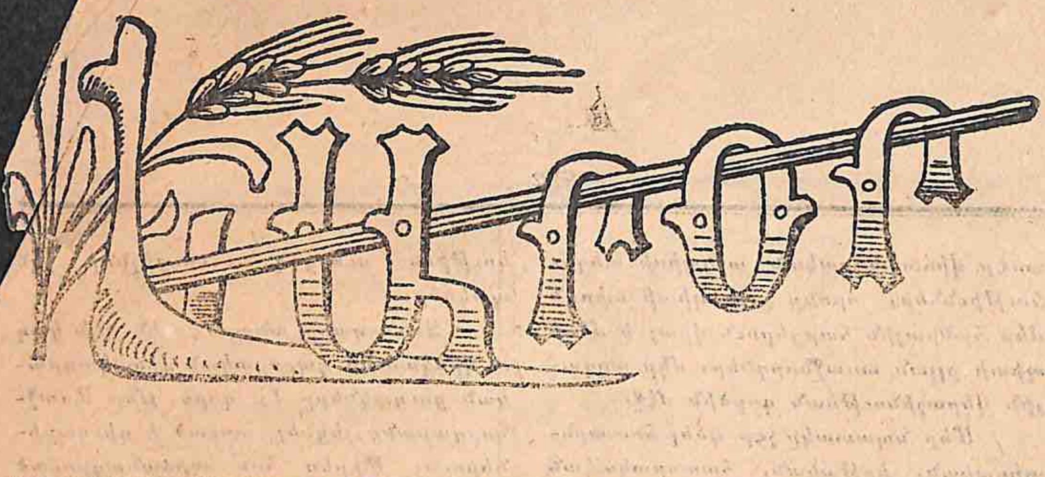

1911 Բ. ՏԱՐԻ ՅՈՒԼԻՍ ԹԻՒ 19

ՊԷՏՔ ՄԸ՝ ՈՐ ԱՆՏԵՍՈՒԱԾ Է ԱԶԳ. ԻՇԽԱՆՈՒԹԵՆԷՆ

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿ

Ի՞նչ պիտի ըսէինք այն մարդուն, որ իր բոլոր մտահոգութիւնը դարձուցած է իր տանը նորոգութեան վրայ, բայց չի գիտեր, չի ճանչնար խախուտ տեղերը այդ շէնքին։ Ճիշդ այդ ընթացքը կայ ինչպէս պետական ընդհանուր, նոյնպէս ազգային մասնաւոր վերաշինութեան մեր ճիգերուն մէջ։ Եւ, բնական է, այդ ընթացքին իբրև արդիւնք՝ հասարակական կեանքի գործարանը պիտի ունենայ անմարսողութեան նշաններ, և ամբողջ օրկանիզմը պիտի դառնայ հիւանդ։ Կը պակսի խորհրդատու բժիշկը մեր հասարակական կեանքի ուղղաւորման, կը պակսին ծանօթութիւններ մեր հանրային պէտքերու մասին, ու մեր ազգային իշխանութիւնը նստեր է անգործ, աչքերը կապուած՝ ու խարխափի։

Օսմանեան սահմանադրութեան վաղայաջորդ օրն իսկ բարձրացաւ աղմուկը օսմանեան երեսփոխաններու ընտրութեան շուրջը։ Մեր Պատրիարքարանը բողոքեց յանուն ազգային իրաւունքներու, որովհետև չափազանց մեծ զրկանք մը տեսնել կարծեց ընտրուած հայ երեսփոխաններու այդքան նուազ թիւին մէջ։ Բայց ան ատենի կառավարութիւնը լռեցուց Պատրիարքարանը. «Տաճկահայերու ընդհանուր թիւը 900 հազար է, ըսաւ, և 10 պատգամաւորները ոչ թէ զրկանք, այլ նպաստաւորում մըն է»։ Փաստ չունէինք այդ պատասխանին դէմ, որովհետև—շիտակ կամ սխալ—այդ հաշիւը հիմնուած էր պետական վիճակագրութեան վրայ։ Իսկ ինչ ունէր մեր Պատրիարքարանը իր տրամադրութեան տակ, հերքելու համար կառավարութեան յայտարարութիւնը։ — Ոչինչ, բացարձակապէս ոչինչ։

Բայց միայն ատիկա չէ։ Ի՞նչ գիտենք մենք մեր ազգային տնտեսական-կուլտուրական կեանքի մասին։ Պահանջկոտ չըլլանք Պատրիարքարանէն, ուր դժուար չէ կեդրոնացնել բոլոր գաւառներու ուսումնասիրութենէն քաղուած ծանօթութիւնները, եթէ սակայն այդ ծանօթութիւնները հաւաքուած ըլլան գաւառներու մէջ, մեր գաւառական առաջնորդարաններուն մէջ։

Բայց վիճակագրական ինչ ուսումնասիրութիւն կատարած է, օրինակի համար, Երզնկայի Առաջնորդարանը։—Իսկապէս հասարակական արժէք ունեցող ոչինչ։ Թերևս հոն գտնուին—ինչ որ կասկածելի է ուրիշ գաւառներու համար — անթերի արձանագրութիւններ պսակի ատեն տրուած հրամաններու և ուրիշ այն կարգի գործառնութիւններու, որոնց հետ անհրաժեշտ կապ ունի Առաջնորդարանի հասոյթը։ Բայց ատոնցմէ զատ մի փնրտալէք վիճակագրական այնպիսի տեղեկութիւններ, որոնք լոյս պիտի սփռեն մեր հանրային հարցերուն վրայ և մեզի պիտի ըլլան առաջնորդներ, մեր ազգային վերաշինութեան գործին մէջ։

Մեր նպատակը չէր գծել հոս տընտեսական, կրթական, հասարակական ուսումնասիրութեան համար մանրամասն ծրագիր մը, այլ ցոյց տալ միայն անհրաժեշտութիւնը անոր։ Եթէ մեր ազգային իշխանութիւնը հետաքրքրուէր այս կարևոր հարցով, դժուար չէր պատրաստել վիճակագրական հարցարաններ ու ցանկեր, և անոնց վրայ ձեռնարկել ուսումնասիրութեան գործին։

Բայց դիւրի՞ն է անթերի ու բազմակողմանի վիճակագրական ուսումնասիրութիւն մը, երբ ան կապուած է նիւթական պայմաններու հետ։ Դժբաղդաբար, քիչ բացառութեամբ, մեր ազգային իշխանութիւնները ակռայ ակռայի վրայ կ'ապրին և դժուար է անոնցմէ պահանջել, որ այս գործին համար յատկացնեն բաւականաչափ գումարներ։

Բայց կայ, մեր կարծիքով, գործնական միջոցը, որուն համար քիչ մը բարի կամեցողութիւն և չնչին նիւթական նպաստ կը բաւեն։

Դպրոցական մեծ արձակուրդին՝ երբ բոլոր ուսուցիչներն ազատ են, կարելի է, միմիայն ճանապարհածախս մը վճարելով, ամէնքն ալ մղել գործի, նախապէս պատրաստուած ցուցակներու և հարցարաններու վրայ կատարել տալու ուսումնասիրութիւնը։

Եւ ասիկա կարելի է ոչ միայն Երզնկայի, այլ բոլոր գաւառներուն ալ համար, որովհետև ամէն տեղ այդ գործին համար առաւել և նուազ ընդունակութիւն ունեցող ուսուցիչներ պակսիր։

Չափազանց անարժէք են այն կաղ ու կիսկատար դպրոցական վիճակագրական ցուցակները 1), զորս մեր Առաջնորդարանը լեցնել տուած է գիւղացիներուն։ Թերևս հոն արձանագրուած կմախի թիւերը շատ ալ հեռի են վըստահելի ըլլալէ, երբ նկատի ունենանք, որ զանոնք լեցնողներուն քով կը պակսի խղճամիտ գիտակցութիւնը և, ընդհակառակը, չափազանց արտառոց ու տգէտ նկատումներ ալ թերևս առիթ տուած են խեղաթիւրումներու։

Ապտիւլ Համիտեան շրջանին՝ երբ մեր գոյութեան շունչն իսկ դժուար կ'առնէինք, այնքան ալ մեղադրելի չէր մեր տգիտութիւնը այս ուղղութեամբ, որովհետև կատարուելիք ուսումնասիրական աշխատանքները կրնային ան ատեն կասկածով դիտուիլ և թերևս արգիլուիլ իսկ։ Բայց այսօր և ոչ մէկ արգելք կայ։ Մենք կը սպասենք, որ մեր Առաջնորդարանը ինք առնէ գործնական քայլը և ուղղակի կամ անուղղակի կերպով ստիպէ Պատրիարքարանը, որ ամէն տեղ գործադրել տայ նոյն միջոցը, իրականացնելու համար մեր բոլոր գաւառներուն ուսումնասիրութեան գործը։

Կը փափաքինք գիտնալ, թէ ինչ կը մտածէ մեր Առաջնորդարանը, այսքան գործնական առաջարկի մը հանդէպ։

◆ ◆ ◆

---

1) Մեր խօսքը ասկէ առաջ պատրաստուածներուն համար է։ Կ'իմանանք, որ Պատրիարքարանի յանձնարարութեան վրայ Ուսումնական խորհուրդը աւելի լիակատար վիճակագրութիւն մը պատրաստելու ձեռնարկած է արդէն, բայց միմիայն կրթական վիճակագրութիւն մը։

ՆՈՐ ԻՂՁԵՐ

Վ.-ին

Թող իմ գողտրիկ, թող որ երազեմ ես անկարելին
Նոր երկինքներու արշալոյսները անմեղ, անստուեր.

Իտէալիս համար հոգիս հեւք կ'ուզէ, նոր թափ տենդագին
Ա՛լ չի շղթայուիր այս կմախքին մէջ՝ անձո՛ւկ, կարեվէր…։

Ու ա՛լ չեմ երգեր հմայող կոյսին աչքերը ծաւի,
Ո՛չ ալ ծաղիկին գիրգ թերթիկները, թոյրը մեղուսէ,
Ա՛լ չեմ նկարեր գարնան ոսկեգոյն շողերն արեւի՝
Հրապոյր չեն տար այլեւս ինծի։ Հոգիս հեւք կ'ուզէ։—

Ա՛լ չեմ նկարեր արփւոյն ծիրանին շքե՛ղ, բոցակէզ,
Ո՛չ մայրամուտի ցոլքերը տմոյն. ո՛չ ալ սրտերու
Ցոյզերը տենդոտ։ Քնարս է տխուր։ Պէտի երգեմ ես
Դիւթո՛ղ, գրաւի՜չ հեռաւոր փայլը նո՛ր ցնորքներու…։

Այս թշուառութեան անէծքն ու վրէժ նենգսիրտ աշխարհի,
Կուրծքիս տակ յուշիկ սեւ նախատինքի քաշեր են բիծեր.
Ու կը ճանկեն յար անզգած սիրտս երկչո՛տ, անարի։
…Բայց ես վիրաւոր, նամէրտ ու սառը՝ ա՛լ չեմ հանդուրժեր…։

ՇԱՒԱՐՇ

ՔԱՌԱՍՈՒՆ ՏԱՐԻ [1]

Փոքր-Ռուսիական հէքեաթ

18-րդ դարուն վերջերը, Մանտուքի գիւղին մէջ կ'ապրէր շատ հարուստ գիւղացի մը, Տրնիս Շփաք։ Շատ գեղեցիկ ու խարտեաշ աղջիկ մը ունէր այս մարդը, Վասսա անունով։ Շփաքի քով կ'աշխատէր Թրոքիմ Եաշնիկ անունով երիտասարդ գիւղացի մը։ Թրոքիմ ո՛չ իր հայրը տեսեր էր, ո՛չ ալ մայրը, իր միակ ազգականն էր գինուորի մը այրին՝ ողորմութեամբ ապրող ծերուկ կին մը։ Տասներեք տարեկան հասակին՝ Եաշնիկ խոզ կ'արծէր, բայց քանի մը տարի ետքը գեղեցիկ տղամարդ մը եղաւ, այնքան ճարպիկ, որ Շփաք իր քով ծառայ առաւ զայն։ Վասսա սիրահարեցաւ Թրոքիմին, բայց հայրը չուզեց նոյնիսկ ատանկ ամուսնութեան մը վրայ խօսք ընել։ Եաշնիկ—խեղճ, անկուտի սատանայ մը—երբեք յարմար ամուսին մը չէր իր աղջկան։ Սակայն Վասսա այնքան լացաւ, որ հայրը չի կրցաւ դիմանալ, հաւանութիւն տուաւ, բայց պայման մը դրաւ. «Կը հաւանիմ ձեր ամուսնութեանը,—ըսաւ Շփաք,—բայց պայման կը դնեմ.—ես Եաշնիկը քովէս կը հանեմ. եթէ գնաց ու կրցաւ ինքնիրեն ձեռք մը գեղեցիկ զգեստ ճարել և անձնական կառքի մը տէր ըլլալ, յա՛, կ'ամուսնանաք». ու Թրոքիմը ճամբեց քովէն։ Թրոքիմ զգաց, որ անկարելի էր դրուած պայմանը կատարել, «երթամ ջուրն իյնամ» ըսաւ։ Բայց այն վայրկեանին՝ երբ խեղդուելու կ'երթար, դէմն ելաւ պզտիկ, կաշիէ գօտի կապած տարօրինակ մարդ մը, որ գիւղի տանուտէրին պարտիզպանապետը Փրիտէպալքան էր։ Փրիտէպալքա գինետուն տարաւ Թրոքիմը ու հոն հասկցաւ անոր տարտը։

«Բայց, ըսաւ Փրիտէպալքա Թրոքիմին, ոչինչ բան է ատ, շատ դիւրին կը կարգադրուի։ Այս պահուս գիւղին մէջ կը գտնուի հարուստ վաճառական մը՝ որ շատ ապրանք ու դրամ ունի հետը. մինչև կէս գիշեր հոս պիտի մընայ, յետոյ պիտի մեկնի։ Արդ, անիկա ստիպուած է անցնիլ անտառէն, ուր հեղեղատ մը կայ։ Երբ հոն հասնի, թագըստոցէն դուրս ելիր՝ ուր պահուած կ'ըլլաս առաջուց, լախտի հարուած մը իջեցուր վաճառականին գլխուն, հապա մըն ալ կառապանին, ա՛ռ քեզի պէտք եղած չուխան ու դրամը. տեղը թող բոլոր ապրանքը ու քիչ մըն ալ դրամ։ Գլտորէ կառքը հեղեղատին մէջ, ու ո՛չ ոք բան չի գիտնար։ Պիտի խորհուի, թէ վար գահավիժուեր ու սպաննուեր են,

---

[1] Այս հէքեաթը գրի առնուած է ռուս հռչակաւոր պատմագիր Կոստոմարովէն։ Լեւ Թոլսթոյ այնքան հաւներ է, որ փոխեր, համառօտեր, և վերջին գլուխն ինք գրեր է ամբողջապէս։ Այս հէքեաթին ամփոփումին հետ՝ Թոլսթոյի գրած վերջին գլուխն է, զոր կը թարգմանենք «Արօր»ին համար։

Ու եթէ քեզի հարցնեն, թէ ուրկէ գըտար քեզի պէտք եղած դրամը, կ'ըսես, թէ ես եմ փոխ տուեր քեզի»։

Ամէն բան իրենց ծրագրածին պէս եղաւ։

Թոքիմ սպանից վաճառականին ու կառապանը, առաւ պէտք եղած չուխան և 3,000 րուպլի դրամ։ Փրիսէպալքա ձեռք մը գեղեցիկ զգեստ կարել տուաւ, ձի մը ու կառք մը գնեց, և երկու վըկայ գտաւ, որոնք գացին վկայութիւն տուին Թոքիմին համար։

Բայց Թոքիմ խղճի խայթ ունէր, ուստի որոշեց ամէն բան պատմել Վասսային։

Վասսա վրդովեցաւ, խորհուրդ տըւաւ իրեն՝ երթալ ոճիրին վայրը, և վստահեցուց, թէ հոն, կէս գիշերին, Աստուած իրեն պիտի ըսէր, թէ ինչ ապագայ պատիժ վերապահուած էր իրեն համար։ Թոքիմ գնաց հոն, ու կէս գիշերին ձայն մը ըսաւ իրեն. — «Քեզ պիտի պատժեմ 40 տարի ետքը»։

Վերադարձաւ Վասսայի քով, պատմեց անոր իր լսածը, որովհետև 40 տարի կար իրենց առջև, ամուսնացան։ Ամուսնութենէն ետքը գացին մեծ քաղաքի մը մէջ բնակութիւն հաստատեցին։ Թոքիմ վաճառականութեան ըսկըսաւ, խոշոր հարստութիւն մը դիզեց և կոչուեցաւ Թրոֆին Սէմիոնովիչ Եաշինքով։ Իր կինը, որ Քիէվ ուխտի երթալ կ'ուզէր իր էրկանը համար ներողութիւն խնդրելու Աստուծմէ, օր օրի կը ձգէր այս ճամբորդութիւնը, և վերջապէս մեռաւ՝ առանց իր ուխտը կատարելու։

Թրոֆին նորէն ամուսնացաւ։ Իր հարստութիւնը տարուէ տարի կ'աւելնար։

Քսան տարի անցեր էր։ Շատ անգամ խղճի խայթը կը չարչրկէր Թրոֆինը։ Որոշեց խոստովանիլ արքեպիսկոպոսին և ամէն բան պատմեց անոր։ Արքեպիսկոպոսը ապահովցուց զինքը ըսելով, թէ հակառակ ոճիրին ահագնութեան, Թրոֆին զայն քաւեր էր քսան տարուան իր ուղղամիտ աշխատութիւնովը, և եթէ գեղեցիկ եկեղեցի մըն ալ շինել տար, Աստուած պիտի ներէր իրեն։ Թրոֆին եկեղեցին շինել տուաւ։

Իր գործերը յաջող էին։ Տուներ և ոսկեհանքեր ունէր. իր աղջիկը ամուսնացաւ իշխանի մը հետ, իր Աղեքսանդր որդին դիւանագիտութեան մէջ փայլուն դիրք մը գրաւեց։ Թրո
մարդոց ամէնէն երջանիկը կ'երևար

Բայց չարաղէտ քառասուներրո
տարին եկեր էր։ Թրոֆին զարհու
քով կը սպասէր իրեն գալիք պատիժը։ Ու Մոռնալու համար, բարեկամներու տունը գնաց, խոստովանեցաւ, և նոյն իսկ ամէն բան իր զաւկին բանալ ուզեց։ Բայց իր որդին չուզեց հասկնալ, յայտարարելով իր հօրը, թէ Աստուած չի կայ և յիմար բան է աստուածային պատուհասի վրայ խօսիլ։ Վերջապէս ոճիրին զարհուրելի քառասուներրորդ տարեդարձը անցաւ առանց պատահարի։ Ծերուկը կարծեց, թէ ազատուեցաւ ամէն պատիժէ։

Ահա թէ ինչպէս կը վերջացնէ Լև Թոլսթոյ այս հէքեաթը։

Ա.

Օգոստոս 13 լուսնալիք այս գիշերին մէջ, երբ տղուն հետ ունեցած խօսակցութենէն յետոյ Թրոֆին իր սենեակն առանձնացաւ, պատիժը սկսաւ։

«Աստուած չի կա՜յ։ Հոգի չի կա՜յ։ Պատիժ չի կա՜յ։ Ի՞նչ ապահով բան։ Որքա՜ն զուր տեղը երկար ատեն ինքզինքս չարչրկեցի։ Մենք, մենք ամէնքս ալ, ինչպէս կ'ըսէ Աղեքսանդր, զիրար կը սպաննենք ապրելու համար։ Կեանքի պայքա՜ր. աս է օրէնքը… ուրիշ օրէնք չի կայ։ Աստուած թոյլ տուաւ, որ յաղթող ըլլամ։ Աստուա՜ծ թոյլ տուաւ. յիմա՜ր սովորութիւն, որով ամէն բանի մէջ Աստուծոյ անունը օգնութեան կը կանչենք։ Աստուած մը չէր, որ թոյլ տուաւ ինծի, այլ ես էի, որ կրցայ յաղթող ըլլալ. ահա՛ ճշմարտութիւնը։ Ամէն մարդ պարտաւոր է պայքարիլ, և յաղթողը կ'օգտուի իր յաղթանակէն։ Ես յաղթեցի ու կ'օգտուիմ։ Ինծի համար շատ երջանիկ է աս, միայն թէ խղճի խայթը թունաւորեց ամբողջ կեանքս։ Կը հասկնամ թէ ուրիշներ ինծի կը նախանձին։ Ամէն մարդ կ'ուզէ հարուստ ըլլալ. և եթէ կ'ուզէ, թող պայքարի։ Ինքնիրենց պայքարին և ուրիշին օգնութեանը մի՛ սպասեր։ Օրինակի համար, Աղեքսանդր…» Ու յիշեց, թէ այսօր Աղեքսանդր ըսեր էր, թէ իրմէ ստացած տարեկան քսան հազար րուբլին չէր բաւեր և տասը հազար ալ ուզեր էր։ « . . . Ու երբ մերժեցի, դժգոհ մնաց։ Ենթադրենք, թէ կը խորհի տէր ըլլալ ամէն բանի, երբ ես մեռ-

...» Եւ մէկէն Թրոֆին մտքէն ան-ց, թէ իր զաւակը իր մեռնիլը կ'ուզէր։ «Պայքարէր, որպէսզի յաղթող ըլլար. ես պայքարեցայ, սպաննեցի վաճառականը, իր մահը ինծի պէտք էր, և ես մեռցուցի զինքը։ Արդ, իմ տղուս համար որմէն մեռնիլը պէտք է...» Թրոֆին հոս կանգ առաւ և ելաւ նստաւ անկողնին մէջ. «Որմէն մեռնիլը, իմա՛։ Այո, ես արգելք կ'ըլլամ անոր։ Ինչ գումար ալ որ տամ, գոհ չպիտի ըլլայ. միայն, ես պէտք է մեռնիմ, որպէս զի ինք տէր ըլլայ ամէն բանի...» Եւ Թրոֆին եաշնիքով միտքը բերաւ իր տղուն նայուածքներն ու խօսքերը և անոր ձայնին շեշտերը. տեսաւ թէ, այո, իր զաւակը իր մեռնիլը կ'ուզէր։ «Եւ չի կրնար չուզել։ Արդ, եթէ կ'ուզէ, ինք՝ կրթուած, աննախապաշար մարդ՝ ուրեմն պէտք է զիս սպանէ։ Ենթադրենք, թէ չուզեր ինքզինքը վտանգել, բայց թոյնը կայ...» Ու մէկէն յիշեց խօսակցութիւն մը, զոր ունեցեր էր իր զաւկին հետ, երբեմնի թոյներուն վրայ, որոնք կը սպանէին առանց հետք թողնելու։ «Եւ եթէ ձեռք ձգէ ասանկ թոյն մը, ինչու պիտի չկերցնէ ինծի։ Պիտի կերցնէ։ Արդէն ինծի ըսեր է, թէ գործս դէշ կը վարեմ, և թէ՝ կարելի է շատ աւելի լաւ կերպով կառավարել... Այո, գաւաթ մը թէյ, ու ամէն բան կը լըմըննայ։ Ծառաները, խոհարարը կաշառել։ Արդէն ամէնքն ալ ծախու մարդիկ են...» Ու միտքը գնաց իր սենեկապանին վրայ։ «Հազար ռուպլի տուր անոր, ու ամէն բան կ'ընէ։ Նմանապէս խոհարարը...» Այս մտածումներէն խռովուած՝ Թրոֆին ուզեց հանդարտելու համար գաւաթ մը ջուր խմել։ Առաւ գաւաթը, որ լեցուած ու դրուած էր իր անկողնու քովիկը՝ գիշերային սեղանի վրայ։ Գաւաթին տակը ճերմակ բան մը նշմարեց։ «Ի՞նչ է աս։ Ո՛չ, չպիտի կրնան զիս յանկարծակիի բերել» ըսաւ և ելաւ, գաւաթին մէջի ջուրը թափեց, մօտեցաւ լուացարանին և այնտեղ ջուրը խմեց։ «Այո, պայքար ամենուն կողմէ ամէնուն դէմ։ Արդ, պայքարինք ու չի յօրանջենք բնաւ։ Ասկէ ետքը ես աւելի զգոյշ պիտի ըլլամ, կնոջս կերածէն զատ ուրիշ կերակուր չպիտի ուտեմ։ Այո, ան ալ։ Ան ալ գիտէ, թէ ժառանգութեանս մէկ եօթներորդը իրեն կ'իյնայ, ու իր աղքատ ծնողքը երկար ատեն է, որ շրջապատեր են զինքը։ Այո, պէտք է պարագային յարմարիլ։ Ես ալ պէտք է այնպէս ընեմ, որ մեռնելէս որևէ օգուտ չունենան։ Պէտք է կտակ մը ընեմ, որ զիրենք զրկէ ամէն բանէ, այնպէս որ մահս կորուստ մը ըլլայ իրենց համար։ Այո, վաղն իսկ պիտի ընեմ ասիկա և իրենց ալ պիտի ըսեմ»։

Բ.

Կ'ուզէր քնանալ, բայց իր մտածումներն արգելք կ'ըլլային։ Որոշեց գրել իր կտակը։ Գիշերանոցն ու հողաթափներն հագաւ, մօտեցաւ սեղանին և սկսաւ գրել նախագիծը իր կտակին, որով բոլոր հարստութիւնը բարեգործական նպատակներու կը նուիրէր։ Ասիկա ընելէն ետքը նորէն պառկիլ ուզեց։ Բայց այս անգամ իր միտքը գնաց ծառային ու դռնապանին վրայ։ Ինքզինքը փոխադրեց ծառային հոգիին մէջ և հարցուց ինքնիրեն. «Եթէ ես ալ ամիսը տասնըհինգ ռուպլի թոշակով խեղճ ծառայ մը ըլլայի, ու եթէ ինծմէ հինգ սենեակ անդին քնացած ըլլար խոշոր հարուստ մը, և եթէ հիմակուան պէս հաստատ գիտնայի, թէ ո՛չ Աստուած կայ, ո՛չ գերագոյն դատաւոր, ի՞նչ պիտի ընէի։ Պիտի ընէի այն՝ ինչ որ ըրի վաճառականին...» Եւ Թրոֆին Սէմիոնովիչ զարհուրեցաւ։ Իսկոյն ելաւ, վազեց դրան նիգը գնելու, բայց նիգը չէր բռներ։ Դրան առջև գլտորեց բազկաթոռ մը և անձեռոցներով կապեց մղլակին։ Բազկաթոռին վրայ աթոռ մը դրաւ, որպէս զի, երբ դրան դպչին, վար իյնայ ու աղմուկ հանէ։ Անկէ ետքն էր միայն, որ մոմը մարեց ու պառկեցաւ։ Առտուան դէմ միայն քունը տարաւ և այնքան շատ քնացաւ, որ իր ուշանալուն համար կինը անհանգիստ՝ եկաւ դուռը բանալու։ Աթոռը մեծ աղմուկով վար ինկաւ։ Թրոֆին Սէմիոնովիչ ընդոստ շիտկուեցաւ, զարհուրած և գունաթափ. «Ո՞վ է, ի՞նչ է։ Մարդասպանը, օգնութի՜ւն» աղաղակեց։ Երկար ատեն խելքը գլուխը չեկաւ։ Արթնցած ատեն երևակայեր էր, թէ եկեր են զինքը սպաննելու։ Երբ լաթերը հագաւ, բացատրեց, թէ դուռը խոհեմութեան համար պատնեշած էր, ու կը ջանար իր երկիւղը ծածկել։ Սակայն, հակառակ իր ճիգերուն, այդօրուընէ սկսեալ, իր ընտանիքն ու ծառաները սկսան մեծ փոփոխութիւններ տեսնել իր վրայ։ Ատօսք՝ զուարթ էր, կը պատահէր ալ, որ բարկանար. բարի էր, երբեմն ալ տխուր, երբ կը մտածէր իր ոճիրին վրայ։ Առաջ չէր սիրեր կարգ մը մարդիկ, բայց կաթոգին կը համակրէր ուրիշներուն, մանաւանդ պզտիկ տղոց՝ իր թոռնիկներուն։ Բայց հիմա՝ դարձեր էր անփոփոխ բնաւորութեան տէր մարդ մը, միշտ անխօս և կասկածոտ. բանի մը չէր վստահիր ու բոլորին, նոյնիսկ իր տղոց հետ պաղ էր։

Գ.

Այնուհետև կտակ ընելն էր իր գլխաւոր զբաղումը։ Երկար ատեն չի կրցաւ իր ուզածին պէս կտակ մը շինել։ Այս նպատակին համար կանչուած նօտարներէն և ոչ մէկը չէր կրնար զինքը գոհացնել։ Կը գրէր, կ՚ընդօրինակէր, նորէն կը փոփոխէր։

Սնունդի համար տարօրինակ կերպով պահանջկոտ էր եղեր։ Շատ հեղ, իր երբեմնի սիրած ամենէն գեղեցիկ կերակուրներն իսկ, առանց ձեռք դըպցընելու, վերցնել կուտար. յաճախ կը մերժէր ուտել, կամ, ճաշին մէջտեղը, կուգար իր տղուն, աղջկան կամ կնոջ պնակը կ՚առնէր ու կ՚ուտէր քիչ մը։ Իր ձեռքովը կը գնէր իր գինին, կը դնէր իր սենեակին դարանը և կը գոցէր։ Շատ անհոգ կը վերաբերուէր իր գործերուն. և երբ անոնցմով զբաղէր ալ, իր շահն ու հասոյթը իրեններէն գաղտնի կը պահէր։

Հարստութիւն, դրամ, որոնք այնքան հաճոյք կուտային առաջ, հիմա միայն հոգ կը պատճառէին իրեն։ Կը ջանար պահպանել իր հարստութիւնը ուրիշներու ընչաքաղցութենէն, բայց կը զգար, թէ կարելի չէ պաշտպանել գանձ մը իրեն պէս Աստուած չի ճանչցող մարդոց դէմ։

Կը զգար, որ եթէ ամէն մարդ, իրեն տղուն պէս գիտնար, թէ ոչ Աստ. կայ, ոչ դատաստան, և ոչ մէկ նախազգուշութիւն կրնար զինքը ապահովել։ Կը մտածէր, թէ պիտի սպաննէին, պիտի թունաւորէին զինքը, պիտի խլէին իր հարստութիւնը կամ խարդախութեամբ, կամ բռնի։ Մէկ փրկութիւն միայն կար.—ցոյց չի տալ մարդոց, թէ ինք գիտէր, որ ոչ Աստուած կայ, ոչ դատաստան, այլ ընդհակառակը, որքան կարելի է, անոնց հաւատացնել, թէ կայ Աստուած մը և դատաստան մը։

Այդ պատճառով—աս ալ ուրիշ փոխութիւն—օգոստոս 12-էն ետքը րոֆին սկսաւ ինքզինքը ցոյց տալ ա քան արտասովոր կերպով բարեպաշ որքան չէր եղած ամբողջ կեանքին մէ Չորեքշաբթի և ուրբաթի բոլոր պա քերը անխափ կը պահէր. ամէն պա տարագի ներկայ կ՚ըլլար, երբեք չէր փախցներ պատեհութիւնը ներշնչելու իր ընտանիքին, ծանօթներուն, թէ կայ Աստուած մը և աստուածային օրէնք մը, թէ պիտի կորսուին բոլոր անոնք՝ որ այս օրէնքը չեն յարգեր, պիտի պատժուին անգթօրէն հանդերձեալ կեանքին մէջ։ Այսպէս կը խօսէր նոյնիսկ իր տղուն՝ այս նիւթին վրայ անոր հետ ունեցած խօսակցութիւնները մոռցած ըլլալ կեղծելով կամ զղջալով անոնց վրայ։

Օգոստոսի 12-էն ասդին, երբ ալ համոզուած էր, թէ ոչինչէ ու ոչ ոքէ պէտք չէ վախնալ և ալ իր հաճոյքներուն համար ապրելու ոեւէ արգելք չի կար, հիմա բուն իսկ այդ հաճոյքները գոյութիւն չունէին ու ամէն բան տառապանքի փոխուած էր։

Դ.

Թրոֆիմ Սէմիոնովիչ պաշարուած էր սպաննութեան, թոյնի, գողերու և ամենասարսափելի ոճիրներու վախովը, որոնք կրնային գործուիլ իր ընտանիքին մէջ կամ իր ծանօթներուն ձեռքով։ Կը կասկածէր, թէ բոլոր զինքը շրջապատողները ամենէն սև դաւերը կը նիւթէին իրեն դէմ. կին, զաւակ, աղջիկ, ամէնքն ալ, ամենքն ալ կ՚ատէր ու կը սոսկար անոնցմէ։ Նոյնիսկ իր թոռները, զորս այնքան կը սիրէր առաջ, պզտիկ անգութ գազաններ էին դարձեր։ Կ՚երեւակայէր, թէ ամէն մարդ զինքը կ՚ատէր, ինչպէս որ ինք կ՚ատէր ուրիշները։

Իր անձկութիւնը հանդարտեցնելու համար միշտ երկու բան կ՚ընէր. նախ՝ ինքզինքը կը ծածկէր ամենքէն, կը խորշէր ամէն մարդէ, երբ ոչ ոք կը մտածէր դաւելու իրեն դէմ, ինք նախազգուշական միջոցներ ձեռք կ՚առնէր ամենուն դէմ։ Իսկ մէկ ուրիշ հոգն էր ամենուն հետ կեղծաւորութիւն ընել. հաւատացնել անոնց՝ Աստուծոյ, առաքինութեան և աստուածային դատաստանին վրայ։ Կը տեսնէր, թէ իր միակ փրկութիւնն է համոզել ուրիշները այն ն՝ որուն ինք չէր հաւատար այլ Անդադար աճող իր հարստութիւնը չէր զուարճացներ զինքը, այլ սոս- ւմ կը պատճառէր։ Իր ազգականներն ր թշնամիներն էին։ Ուտել, խմել, քընանալու պէս ամենապարզ ուրախութիւններն իսկ իրեն համար գոյութենէ դադրած էին այլեւս։ Ամենազարհուրելի դաւերու առարկան կը տեսնէր ինքզինքը։

Դժբաղդ Թրոֆին Սէմիոնովիչ ապրեցաւ այսպէս տասը տարիէն աւելի։ Իրեն հետ տեսնուողները գիտէին իր այլանդակութիւններն ու արտառոցութիւնները, բայց ոչ ոք կը ճանչնար իր տառապանքները։ Ու այդ տառապանքներն հսկայ էին մանաւանդ, որովհետև ոյն իսկ մահուան մէջ անոր մխիթարութիւնը գտնելու յոյսը չունէր։ Կը չարչրկուէր, կը տառապէր, առանց գիտնալու, թէ ինչու, և, հակառակ իր համոզումին՝ թէ ոչինչ կայ մահէն ետք ու ամէն բան կեանքին հետ կը վերջանայ, Թրոֆին կը սոսկար մահէն։ Այսպէս իր կեանքը փրկելու միջոց չունէր ոչ այս աշխարհի, ոչ ալ ուրիշի մը մէջ։

Թրոֆին Սէմիոնովիչ քաշքշեց այս կեանքը ամբողջ տասներեք տարի։ Օր մը, պատարագէն վերադարձին, իր սենեակին մէջ նախաճաշեց, իր ձեռքով պահած գինին խմեց, պառկեցաւ քնանալու, ու ալ չարթնցաւ։

Անսպասելի ու յանկարծական մահըն անշուշտ ամենէն քիչ անգութն է։ Թրոֆին Սէմիոնովիչի հարուստ դագաղը տարուեցաւ Ս. Աղեքսանդր Նէվսքիի գերեզմանոցը։ Դատարկապորտներու ամբոխ մը—հարուստի ճոխ սեղաններուն մշտական յաճախորդ—հետեւեցաւ յուղարկաւորութեանը։ Քարոզիչ մը, որ ան ատեն Փեթերպուրկի մէջ պերճախօսութեան մեծ համբաւ կը վայելէր, դամբանականը խօսեցաւ ու երկարօրէն ծանրացաւ հանգուցեալին առաքինութիւններուն, երկիւղած բարեպաշտութեան և երջանիկ կեանքին վրայ…

Աստուծմէ զատ ոչ ոք գիտէր Թրոֆինի գործած ոճիրը, ոչ ալ այն պատիժը, որուն ենթարկուած էր ան, Աստուածը իր հոգիէն վտարած օրէն ի վեր։

Լ. Ն. ԹՈԼՍԹՈՅ

Ֆրանս. է թարգ. ՄՏԱԾՈՂ

ԳՐԱՄԵՂԱՆԻՍ ԱՌՋԵՒ

Նախ՝ մուրճ-կռան, ճակտի քրտինք, անկէ ետքը գրօսանք.

— — —

Կէս գիշեր է. լո՜ւռ ամէն կողմ. ամէ՛ն անկիւն մո՜ւթ, թաքուն.
Լամբին առջե՝ քրտինքի մէջ ընկղմած եմ թարթափուն.
Այս վիճակով, անապատի ճամբորդի մ'եմ ես նըման,
Տաք աւազին մէջ՝ կանաչ տեղ, ջուր փնտռելով կուգամ ման։

Ժամը ութն է, ալ եկ պառկէ… ո՜հ, թո՛ղ լինի. շո՜ւտ է շո՜ւտ,
Դեռ մի քիչ ալ աշխատիմ, որ չանցնին ժամերս անօգուտ.
Ջանք գործ դնեմ՝ գիշերուան մէջ մէկ երգ գոնէ գրեմ ես,
Այո՛, գրե՛լ. այս մէկն է իմ ընդմիշտ սիրած խաղերէս։

Ո՞վ կայ արդեօք ճիշդ այս ժամին արիւնի մէջ մտած քուն.
Գիշերնե՜րը… ո՜հ ոչ անոնք քնածի պէս են կանգուն.
Ամէն գիշեր վաղուան համար կը պատրաստէ մէկ նոր բան։

Թէ այսպէս է իմ ալ գոնէ քունէ զրկուած հոգիէս
Կայծ մը, փայլ մը, փոքրիկ բան մը թող շողշողայ շանթի պէս,
Ու այս լոյսով մէկ քանի մարդ դէպ յառաջ թող ընթանան։

ՄԱՀՄԷՏ ԷՄԻՆ

Թարգմ. ԼՕՐԻՍ
17 Յունվար 911

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մեղուցիկ, 20 Մարտ

Իգական սեռի կրթութեան մասին, որ շատ կենսական է, բնաւ մտածող չի կայ գիւղերու մէջ։ Եւ ինչպէ՞ս մտածէ խեղճ գիւղացին, երբ իր մանչ զաւակներն իսկ անուս ու տգէտ կը մնան։ Մէկ կողմէն թշուառութիւնը, միւս կողմէն անձնական եսասիրութիւնը թողած են գիւղացին իր նախնական վիճակին մէջ, բայց եթէ ղեկավարող ձեռք մը ըլլայ, յուսալի է, թէ գիւղերն ալ մտնեն յառաջադիմութեան ճամբուն մէջ։ Դժբախտաբար այդ բարերար ձեռքը կը պակսի։ Մեր Մեղուցիկ գիւղը, իր երիտասարդ ոյժերով, այսօր՝ բաղդատմամբ շրջակայ գիւղերուն, բաւական նախանձելի վիճակ մը կը ներկայացնէ։ Երեք տարիէ ի վեր է, որ բացի մանչերէ, իգական սեռի կրթութիւնն ալ ձեռք առնուած է ու բաւական յառաջդիմութիւն ձեռք ձգուած։ Այսօր իր երկսեռ վարժարանին մէջ կը գտնուին 120 աշակերտներ և 60 աշակերտուհիներ։ Գաւառիս ուսումնական խորհուրդին գիւղերու համար պատրաստած ծրագիրը կէտ առ կէտ կը գործադրուի մեր վարժարանին մէջ։ Միևնոյն ծրագիրը միւս գիւղերուն ալ ղրկուած է, բայց ո՞վ է քննողը, թէ արդեօք գործադրող կա՞յ թէ ոչ։

Գիւղիս նորակազմ Թաղականութիւնն ու հոգաբարձութիւնը, որ գիւղիս զարգացած ու երիտասարդ ուժերէն կազմուած են՝ իրարու հետ համերաշխ գործակցութեամբ ձեռք ձեռքի տուած, կ՚աշխատին ամէն կերպով բարձրացնել վարժարանին պիւտճէն ու կանոնաւորութեան մէջ պահել զայն։

Այս տարի 5 ուսուցիչով կառավարուեցաւ, բայց յառաջիկայ տարուան համար մտադիր են աւելի բարձրացնել վարժարանին պիւտճէն ու նոր ոյժեր աւելցնել ուսուցչական մարմնոյ վրայ։ Ներկայ ուսուցչական մարմինը համերաշխ գործակցութիւնով չէ թէ իբր վարձկաններ, այլ իբրև գիւղին հ
զատ զաւակները՝ անձնուիրաբար ա
ջանք ի գործ կը դնէ օգտակար ըլլա
ուսանողներուն ու անոնց միտքն ո
հոգին կրթելու։ Արդէն Սահմանադրութենէն ի վեր կազմուած է «Յառաջադիմական ընկերակցութիւն» մը, որուն նպատակն է գիւղիս մանուկներու կրթութեանը նուիրուիլ։ Նոյնպէս հաստատուած է գրադարան մը չափահասներու համար և կ՚աշխատի ճոխացնել զայն։ Այս տարի ալ ձեռնարկեց տեղական միջոցներով թատրոն տալ, ի նպաստ աղջկանց վարժարանին շինութեան ու բաւական յաջողեցաւ։ Ներկայացուեցան «Շուշանիկ», «Սև Հողեր», «Դէպի ազատութիւն» և «Վարդան Մամիկոնեան»։ Սակայն դժբախտաբար, ստիպուած եմ այդ մասին տխուր անցք մը յիշել, որ ասկից երկու ամիս առաջ տեղի ունեցաւ։ Քանի մը եսամոլներ ու խաւարամիտներ, չը տանելով երիտասարդութեան այս կրթիչ ու յառաջադիմական քայլը, ուզեցին արգելք հանդիսանալ անոր ու երբ «Դէպի Ազատութիւն» պիէսը պիտի ներկայացուէր, ներկայացման օրը գիւղիս բոլոր անկիւնները թռուցիկներ փակցուցին սա իմաստով, թէ գիւղիս պաշտօնական մարմինները—Թաղականութիւն, հոգաբարձութիւն և «Յառաջադիմական»ի անդամները—իրենց անձնական փառասիրութեան համար կը գործէին, որով կոչ կ՚ուղղուէր գիւղիս հասարակութեան պոյքոթ ընել թատրոնին դէմ։ Տգէտ ժողովուրդը, առանց գիտնալու թէ ո՞վ է վնասուողը, մասամբ ականջ կախեցին այդ քանի մը խռովարարներուն։ Եւ ինչպէ՞ս չի համոզուէին, երբ արդէն բաւական ժամանակէ ի վեր խուլ պայքար ու փրոփականտ կը մղուէր պարզամիտ ժողովրդին մէջ զայն ըմբոստացնելու և ընդդիմադիր կուսակցութիւն ստեղծելու։

Այդպիսիները կը համոզէին ժողովուրդը, թէ հոգաբարձութիւնը թոշակը շատ բաշխած է և բաշխուած թոշակի

առաջուց կանխիկ առնելը տալո-
է, ևլն. ևլն։

Բայց ինչ էր սա թոշակի խնդիրը։

Որովհետև նախորդ տարիներու մէջ փորձով տեսնուած էր, թէ բաշխըւած թոշակին կէսը միայն գանձուած է, իսկ մնացածը՝ վճարած է եկեղեցիին անձուկ սնտուկը, ուստի հոգաբարձութիւնը ստիպուած, որոշեց այս տարի իր բաշխած թոշակին, որ 2800 ղրշ. է, գէթ կէսը գանձել տղուն դպրոց մտած օրէն։ Եւ այդ 2800 ղրշ.ի թոշակը, որուն համար շատ է կ՚ըսուի, երևակայեցէք, 180 աշակերտի և աշակերտուհիի համար է։

Բարեբաղդաբար, ուրախալի պարագան սա է, որ գիւղին կարող դասակարգը համոզուած է իր երիտասարդութեան, վստահ ըլլալով անոնց անկեղծութեան ու ուղղամտութեան, և յառաջդիմական քայլերուն ալ համակիր՝ որով կրթութեան գործը չի կաղար։

Մ. Գ. ԳԸԼԱՕՅԵԱՆ

—•—

ԲԱՌԻ ՄԸ ԱՌԻԹՈՎ

Պ. Տ. ՊԱՂՏԻԿԵԱՆԻՆ

«Ես չեմ շլանար շոգենաւերով և շոգեկառքերով, այդ ամէնը քաղաքակրթութիւն չէ»։

ՇԱԹՕՊՐԻԱՆ

Կարդացի «Արօր»ի 15րդ թիւի մէջ Ձեր պատասխանը, տրուած՝ «կէս քաղաքակիրթ» բառին իմ ըրած դիտողութեանս։

«Կէս»ը իբրև մակբայ գործածուած՝ կը նշանակէ պարզապէս «կիսով չափ», ինչպէս կ՚ըսէք և դուք։ Քանի որ կ՚ընդունիք ատ. կ՚երևի՝ որ զատ ամբողջութիւններ կը համարէք վայրենութիւնը և քաղաքակրթութիւնը, որոնք կիսուած՝ կը կազմեն չորս տարբեր վիճակներ։ Բայց վայրենի, կէս վայրենի և քաղաքակիրթ վիճակները, քաղաքակրթութեան աստիճաններ են, ատ ալ կ՚ընդունիք, միայն չորրորդ վիճակ մ՚ալ աւելցնելով։ Արդ, երբ ատոնք աստիճաններ են միութեան մը. քաղաքակրթութիւնը չի կրնար չըլլալ ամբողջութիւն մը։ Այդ ամբողջութիւնը դուք չորս մասի կը բաժնէք, ինչ որ սխալ մը չէ, բայց՝ ներեցէք ինծի դիտել, թէ «կէս» մակբայը գործածելով իբր այդ աստիճանաւորումին միջոց, չէք կրնար ունենալ չորս վիճակ։ Սեպենք 1 վայրենութիւնը և 3 քաղաքակիրթ վիճակը. կէս քաղաքակիրթ բառին չէք կրնար չտալ 2, թիւ՝ որ կը պատկանի նաև կէս վայրենիին։ Այդ երկու վիճակներուն ճիշտ կէսը տարբեր անունով կը կոչէք, ըստ մէկ կամ միւս ծայրէն մեկնումին. բայց այդ կէսերը կը զուգադիպին։ Ենթադրելով, որ «հինգ քարերը» Երզնկայէն Ագարակի ճամբային ճիշտ կէսն ըլլայ, դուք զայն տարբեր անունով կը կոչէք ըստ մեկնումի վայրին։ Կարելի չէ չորս վիճակ ստեղծել, երեք՝ կամ հինգ. եթէ ոչ պէտք է վտարել «կէս»ի գործածումը։

Պարզ է ուրեմն, թէ այդ երկու բառերը հոմանիշներ են. առ առաւելն՝ կրնան իրենց արմատին բարոյական ազդեցութեան տակ շեղելով, փոքր տարբերութիւն մը ստացած ըլլալ. գործածելով Ձեր բացատրութիւնը պիտի ըսեմ, որ կէս-քաղաքակիրթը կէս-վայրենիին ազնուական ձևն է։

Օրինակ կը բերէք ֆրանսերէն demi-sauvage և demi-civilisé բառերը. չեմ կարծեր՝ թէ ունենան նշանակելի տարբերութիւն։ Լարուս կը սահմանէ demiն իբր մակբայ, «ճիշտ կէսը ամբողջի մը» և կուտայ կարգ մ՚օրինակներ, ուր իմաստը կը կիսուի. եթէ այդ երկու բառերն իրենց ստուգաբանական իմաստէն շեղած ըլլային գործածման մէջ՝ եօթնհատոր Լարուսը յիշած կ՚ըլլար մասնաւոր կերպով։ Պարագան նոյնն է կէս-մեռած և կէս-կենդանի բառերուն, որոնք հոմանիշներ են, գաղղիերէն demi-mort և demi-vif. Իտալերէնի մէջ ալ գրեթէ հոմանիշ են խնդրի առար հայ բառերը. ուսանողական շրջանակի մը մէջ, ոմանք զանոնք նկատեցին հոմանիշ, ուրիշներ՝ շատ քիչ տարբեր։

Իմ դիտողութիւնս բարոյական պատճառ ունէր, որ լուծուած է, քանի որ դուք տարբեր իմաստ կուտաք «կէս քաղաքակիրթ» բառին։ Քաղաքակրթութիւնն այն բառն է՝ որուն իմաստն աւելի անորոշ է և առ այդ ճշմարիտ տեսութիւններ կան։ Ըստ իս, հայ ազգը պարզապէս քաղաքակիրթ է ու եղած է. ոչ միայն, յաճախ՝ նոյնիսկ քաղաքակրթող։ Արժէքի մը գոյութեան համար անհրաժեշտ չեն արտայայտութիւններ՝ որոնք կրնան արգիլուած ըլլալ։ Մենք այսօր, համոզուած եմ, բարոյական և մտաւորական ոյժն ունինք յիսուն տարուան մէջ օժտելու մեր երկիրն ամենէն քաղաքակիրթ պայմաններով, եթէ տըրուի մեզ նիւթական ազատ կարելիութիւնը։ Մեր քաղաքակրթութիւնը ծածուկ (latent) է մեծ մասով, շղթայուած՝ ինչպէս որ է։ Շոգեշարժ մխացող ու կորովի մեքենայ մ'է, անշարժութեան դատապարտուած։ Հայ գիւղացիութիւնը, ըստ իս, դատելով զայն Երզնկայինէն, հիմնօրէն դիտելով արժէքները՝ գրեթէ հաւասար է եւրոպականին. կան արտաքին շլացնող տարբերութիւններ՝ որոնք իրենց աղբիւրը Եւրոպայի գիւղացիութեան մասնաւոր արժանիքին չեն պարտիր, այլ՝ միջավայրին։ Քաղաքակիրթ ազգ մը մատնուած վայրենի պայմաններու՝ չի դադրիր քաղաքակիրթ ըլլալէ, և փոխադարձաբար։ Այդ՝ մեր պարագան է. հայկական քաղաքակրթութիւնը դատելու ատեն պէտք է իրերը հիմնօրէն տեսնել, որովհետև մենք մեր միջավայրէն անհունօրէն աւելի կ'արժենք։

Մենք քաղաքակիրթ ենք, այո, և դժբախտաբար եղած ալ ենք, խորտակելով այդպէս մեր նիւթական ոյժը։ Եւ վստահ ըլլալու է, որ հայ ներկայ մարտիրոսութիւնը շեշտող հսկայ ցաւերէն մէկն է այն գիտակցութիւնը, որ կայ ամէն հայ սրտի ու մտքի մէջ, և կը անանց քաղաքակրթութեան
մը, որ մեր երակներուն հիւղաւ
կայնքին արմատացած՝ մեր էու
իսկ կը կազմէ։

Ն. ՏԷՐ ՍՏԵՓԱՆԵ

Գոլոնիա, 20 Յունիս

—o—

⁂

ԳՐ. ՍԻՒՆԻ-ին

Աղաւնի՜ ես՝ դառնիր օձ.
Վարդ ես անուշ՝ կապիր փուշ.
Ինչու որ ա՜խ էս քամբախ
Կեանքի բովում վաղ թէ ուշ,

Ցաւ են տալու անմեղիդ,
Կլափներով հուր, անշէջ,
Որ պաշարել հարթ ուղիդ,
Սպասում են քեզ անվերջ։

ՎԱԶՐԻԿ

2 Մայիս 911

—o—

ԵՐԳԻԾԱԲԱՆԱԿԱՆ

ԵՐԶՆԿԱՀԱՅ ԳԱՑՓԱՐԷՆ

Անկէց առաջ «Արօր»ի ընթերցողներուն խոստացեր էի ծանօթացնել «Երզնկահայ բառարանի» հետևեալ գըլուխներուն հետ, եթէ ընթերցողները իրենց կարդացածները գաղտնի կը պահեն հեղինակէն՝ ծերունի բարեկամէս։ Խոստումս կատարելու համար և վստահ, թէ բարեկամս բան մը չի գիտեր այդ մասին, ճամբայ ելայ դէպի անոր բնակարանը։

Այս անգամ ալ առաջուայ նման դուռը գոց գտայ և քիչ մը սպասելէ ետք ներս մտայ։ Զիս տեսնելուն պէս, բարեկամս անմիջապէս գոցեց առջևը դրուած տետրակը և դժգոհ դէմքով մը ընդունեց բարևս։ Ես յայտնեցի ունս պատճառը և խնդրեցի բա-ա՝ միւս գլուխներն ալ ցուցնել է

—Կը ներէք սիրելիս—ըսաւ բա-կամս—խոստում չը յարգող մարդոց տ այլ ևս ես գործ չունիմ։ Ի՞նչ իրաւունքով դուք հրատարակութեան յանձնեցիք բառարանիս Ա. գլուխը, մինչդեռ ըսեր էի, որ մահէս յետոյ լոյս պիտի տեսնէ։

—Ե... ես... բայց ո՛վ ըսաւ ձեզի։

—Քաղաքիս պատկառելի ազգայիններէն մէկը, որ անձամբ կարդացեր էր «Արօր»ը, — ըսէք նայիմ, ասիկայ ի՜նչ ազնուութիւն է։ Գոնէ անոր ձեռքը չիյնար, ճէհէննէմը, ապա թէ ոչ անանկ մէկը, որ Համիտեան ռէժիմին օրով խաֆիյէի պաշտօն կը կատարէր, ու հիմակ ազգային պաշտօնէութեան մէջ կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ։

—Բայց ինչո՞ւ այդքան կը վախնաք անկէ։

—Սա քաղաքին մէջ ո՛վ վախկոտ չէ, էֆէնտըմ։

—Ուրեմն ձեր ջոջերը յոխորտալ գիտեն, մինչդեռ նապաստակներ են եղեր։

—Իսկ ձեր երիտասարդները ըմպոռնալ գիտեն, սակայն մանուկներ են եղեր։

—Որովհետեւ մեր մէջ անխոհեմ մարդ չի կայ·

—Հապա ձեր միթինկը·

—Հապա ձեր գաղտնի ժողովները·

—Հապա ձեր տօքթ. Պաղտասարեանը·

—Հապա ձեր Կարապետ Մարկոսեանը·

—Հապա ձեր Նորասիկեանը·

—Հապա ձեր Թաթուլը·

—Հապա ձեր Տմպրեանը·

—Հապա ձեր Հայկ Տ. Եղիշէն.

—Հապա ձեր Եկեղեանը·

—Հապա ձեր Կրօնասիրեանը·

—Հապա ձեր Սադէք աղան.

—Հապա ձեր Քրիստինեանի տընտամար·

—Հապա ձեր...

—Հապա ձեր...

—Առաջնորդը·

—Առաջնորդը·

—Հապա...

—Հապա...

—Հապ...

—Հապ...

Պահ մը տիրեց պատերազմական զինադադարի խիստ լռութիւն։ Լռութիւն խզողը եղաւ Ծերունին։

—Դուք չէ՞ք այսօրուան խայտառակութեան պատճառը·

—Դուք չէ՞ք վաղուան խախքութեան պատճառը·

—Նորէ՛ն.

—Այո, ըշտէ նորէն.

—Դուք կեղծ յեղափոխականներ էք·

—Դուք շիտակ յետադիմականներ էք·

—Դուք անկրօններ էք·

—Դուք փարիսեցիներ էք·

—Դուք ազատ սէրճիներ էք·

—Դուք չէրիաթճիներ էք·

—Կարդա՛ «Բիւզանդիոն»ը·

—Դուն ալ կարդա՛ «Ազատամարտը»·

—«Ազատամարտ»ը ցեխ է·

—«Բիւզանդիոն»ը ....

—Լռէ՛.

—Դուն ալ սուս կեցիր։

Նորէն տիրեց խիստ լռութիւն։ Ծերունին հայկական բառեր կը փընտռէր· ես ալ բռունցքս կը սեղմէի· անոր միակ զէնքը լեզուն էր, իմը՝ բազուկս։ Այդ բանը շատ լաւ գիտէր ծերուկը, ուստի մեղմեց բարկութիւնը և դառնալով ինծի ըսաւ։

—Տղաս դուն անփորձ ես, երիտասարդ ես, ես քու հօր տեղն եմ. եկուր հաշտուինք, համերաշխութիւնը աղուոր բան է։ Ազգի փրկութիւնը համերաշխութենէ կախուած է։ Դուն ներողութիւն խնդրէ, ես ալ կը ներեմ։

—Ո՛չ, — պատասխանեցի ես — դուն առաջ վիրաւորեցիր զիս, դուն պէտք է առաջ ներողութիւն խնդրես.

—Ես հասակով քեզմէ մեծ եմ.

—Ես ալ պզտիկ չեմ.

—Աս մօրուքովս քեզմէ առաջ ես ներում խնդրեմ.

—Եթէ ածիլել չը տայի, իմ մօրուքս քուկինէդ երկար կ'ըլլար.

—Վեց զաւակներու տէր եմ.

—Ես ալ «տասնապետ» եմ.

—Ուրեմն խնտիր պիտի ըլլայ.

—Զիտեմ.

—Կ'առաջարկեմ միջնորդ դատաքան, պատուոյ ատեան մը կազմել մեզի դատելու համար։

—Համաձայն եմ. ընտրէ 3 հոգի քու կողմէդ.

Ծերունին տուաւ իր դատաւորներու անունները — Երեսփ. Ժողովոյ ատենապետ Կ. էֆ. Մարկոսեան, Քաղ. Ժողովոյ ատենապետ Հ. էֆ. Սիւրմէնեան և աւագ քհնյ. տէր Եղիշէն։ Ես ալ ընտրեցի քաղաքիս վարժարաններու երեք տեսուչները — Փողարեան, Ճերմակեան և Սրապեան էֆ.ները։ Սա վեցը կ'ընտրեն 7-րդ մը իբր նախագահ և կը դատեն զմեզ։

Ընթերցողներուն կը խոստանամ յառաջիկային հաղորդել դատաստանի եզրակացութիւնն ու վճիռը։

ԽԱՅԹ-ՀԱՐՈՒՆԻ

—o—

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ի ՆՊԱՍՏ ԿՈՎԿԱՍԱՀԱՅ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

Առաջնորդարանէն տրուած ժապաւինեալ տոմարի մը վրայ Կովկասահայ բանտարկեալներու ի նպաստ կատարուած հանգանակութեան ցուցակը։

Գ. Գ. Հ. Գ. Ղազարոսեան 206, Խաչատուր Սիւրմէնեան 19, Յարութիւն Թաւիկեան 38, Գ. Լեփեան և եղբարք 103, Խ. Այթունեան 103, Երեմիա Արսլանեան 103, Հանի Ղուկաս 9,50, Տօք. Միսաք Գազտասարեան 51,50, Նօրսիկեան եղբարք 51,50, Օհա 51,50, Գ. Մարկոսեան 38, Ա. եան եղբարք 51,50, Ե. Աւե Խ. Խաչատուրեան 51,50, Արիս դուրեան 38, Յարութիւն Տմպրեան Գ. Փափազեան 38, Թաթուլ 19, Ս. տուրեան 19, Սրապեան 15, Թամիկ զա 9,50, Ն. Էհրամճեան 9,50, Հ. Դանիէլեան 9,50, Մ. Սարաճեան 9,50, Մ. Թահմիզճեան 19, Գ. Ն. Սուսիկեան եղբարք 38, Գաբրիէլ Ն. Արսլանեան 19, Տիգրան Գույումճեան 38, Մ. Ճիզմէճեան 9,50, Լեւոն Թէրզանեան (Կիւրինցի) 14,25, Մանուկ Տ. Աբրահամեան 14,25, Արամ Մինասեան (Կիւրինցի) 14,25, Գ. Քէօմիւրճեան 9,50, Ա. Բըրուտեան 19, Ա. Քէլլէրեան 19, Շաքարճեան և որդիք 19, Վարդան Աւետիսեան 4,75, եղբարք Փէշտիմալճեան 20, Մ. Մարկոսեան 9,50, Մ. Յակոբ Գօզաճեան 19, Ա. Պէտէլեան 9,50, Ոհ 19, Գ. Սիւրմէնեան 38, Մանուկ Ճերմակեան 19, Յարութիւն Նազարեան 14,25, Սողոմոն Անդիկեան 14,25, Տ. Փափազեան 51,50, Ս. Քէլլէրեան 38, Եղիա Թորոսեան 19, Հայկ Պուլուտեան 19, Լեւոն Երէցեան 19, Աթանաս Եզեկեան 3, Արմենակ Պոյաճեան 9,50, Մարտիրոս Անդիկեան 10, Նազարէթ Գաղանճեան 2,25, Վ. Հոգկրողեան 19, Բարունակ Անդիկեան 19, Յ. Պ. Վարդապետեան 103, Համբարձում Պալեան 38, Խաչատուր Զայճեան 76, Ն. Քաչեան 51,50, Մ. Այճեան 38, Խ. Սահակեան 38, Կ. Ճիհանեան 9,50, Գ. Երամեան 9,50, Ե. Ղարշպէկեան 9,50, Գաբրիէլ Նազաշճեան 19, Ղ. Մոմճեան և եղբարք 103, Սարգիս Տ. Ստեփանեան 103, Կարապետ Մարկոսեան 51,50, Ղուկաս Փալանճեան 38, Արամ Թաթիկեան 15, Յարութիւն Լեփեան 103, եղբարք Ճէկէրեան 38, Յովհաննէս Թազիկեան 28,50, Գաբրիէլ Բրուտեան 38, Աւետիս Աբրիկեան 19, Գ. Մչիկեան և որդիք 76, Սողոմոն Թլցեան 19, Տիգրան Աշըքեան 19, Հմայեակ Շահապեան 19, Խորէն Սարաֆեան 38, Հրաչեան Տ.

պարեան 19, Սամուէլ Իւլիւպէկեան Նորայր Կ. Տէր Խաչատուրեան 19, ... 19, Խաչիկ Քէօշէճեան 9,50, Ռ. մերեան 40, Վարդան Երախայեան 28,50, գոնիկ Բարավազեան 9,50, Կարապետ գլէնտէրեան 10, Կ. Գույումճեան 15, Եղիսեան 9,50, Կ. Զաթալպաշեան 14,25, Յովակիմ Ֆոնճեան 9,50, Շ. Թագիկեան 5, Յ. Օգունեան 9,50, Վ. Միքայէլեան 19. Նշան Պուլուտեան 28,50, Աստուածատուր Փալայեան 28,50, Սարգիս Գազանճեան 19, Վարդգէս Այիկեան 19, Մ. Սըռեան և Բիւզկէրեան 19, Գրիգոր Մկրտիչեան 12, Մկրտիչ Մըկրտիչեան 9,50, Յովհաննէս Թումասեան 9,50, Արշակ Մ. Խաչատուրեան 9,50, Գալուստ Գալիկեան 9,50, Մինաս Պօտիկեան 5, Նշան Բիրզիկեան 5, Գարեգին Կոստանեան 5, Մեսրոպ Սենէմեան 4,75, Բարդուղ Պօտիկեան 3, Եղիշէ Ղալայճեան 2,50, Պետրոս Շահնիկեան 3, Փիլիպպոս Փիլիկեան 2,50, Երեմիա Տորոնճեան 19, Եսայի Պայեան 19, Գարեգին Արսլանեան 19, Ա. Սիւրմէնեան 19, Յ. Փափազեան 19, Տրդատ Տէլի Մանուկեան 9,50, Յովհ. Տ. Վարդանեան 10, Յարութիւն Դանիէլեան 9,50, Միքայէլ Սահանճեան 9,50, Արշակ Շէհիրեան 9,50, Արշակ Ղմրիկեան 9,50, Գրիգոր Աւետեան 7, Պօղոս Շամախեան 5, Մուշեղ Մարկոսեան 5, Վրամ Տ. Պետրոսեան 5, Մարտիրոս Գարիկեան 5, Համբարձում Վանեցեան 5, Տիգրան Աղապալեան 4,75, Արամ Հայրապետեան 4,75, Մկրտիչ Սանթիկեան 4. գումար 3552 ղրուշ։

ԽՆՁՈՐԵԿ ԳԻՒՂԷՆ

Վահան քհնյ. Սահակեան 8, Անտոն Յարութիւնեան 5, Երամ Ադամեան 5, Պօղոս Պաղտասարեան 8, Փիլիպպոս Գրիգորեան 9,50, Մարտիրոս Սահակեան 5, Յովհաննէս Մանուկեան 9,50, Մեսրոպ Եղիկեան 5, Արամ Խաչատուրեան 5, Յովհաննէս Տիւլկէրեան 5, Յարութիւն Մսեղեան 2, Յակոբ Հալաճեան 5, Ուքիաս Պաղտասարեան 2, Գասպար Համբարձումեան 2, Աւետիս Հալաճեան 3, Մարտիրոս Հալաճեան 8, Պետրոս գաբրիէլեան 5, Յովհաննէս Մանասէլեան 7, Գալուստ Յովակիմեան 4, Լեւոն Մինասեան 2, Խտըր օղլի Հասան 1,25, Տաքէս Հալաճեան 6, Մկրտիչ Հալաճեան 4, Յարութիւն Խաչատուրեան 3. Գալուստ Գրիգորեան 2, Սարգիս Նուրօղլեան 3, Համբարձում Զաքարեան 4, Կիրակոս Զաքարեան 3, Գրիգոր Ըստեփանեան 3, Մելքոն Մանարօյեան 4, Յակոբ մելքոնեան 9, Ղազար Համբարեան 9,50, Աւագ Յարութիւնեան 5, Գալուստ Յովսէփեան 5, Սիմոն Եղիկեան 3, Հայրապետ Պօղոսեան 5, Խընձորեկցի տիկիններ իրենց մէջ հաւաքած՝ 17. Գումար 3744 ղրուշ։

ԲԶՎԱՆ ԳԻՒՂԷՆ

Սեպուհ քհնյ. Փիրզիկեան 9,50, Գասպար մարտիրոսեան 19, Մինաս Զամօղլեան 9,50, Օհան Ճտըլեան 5, Մաղաք Գէորգեան 9,50, Աստուածատուր Մեսրոպեան 9,50, Հայրապետ Փիլոսեան 14,25, Խաչատուր Յարութիւնեան 9,50, Ադամ Գալուստեան 10, Գարեգին Պօղոսեան 7, Սեդրակ Դերձակեան 7, Նշան Յովակիմեան 5, Ղուկիանոս Ճտըլեան 5, Սեդրաք Փալայեան 5. Իգնատիոս Սահակեան 5, Եսայի Աստուրեան 5, Ուքիաս Յովհաննէսեան 5, Եղիա Բարթուղեան 19, Խաչատուր Մելքոնեան 5, Արմենակ Կարապետեան 20, Միքայէլ Վարպետեան 14,25, Մարկոս Յովհաննէսեան 3, Նուբիկ 2, Զաքար Նշանեան 3, Կիւրեղ Փիլոսեան 2, Լեւոն 2, Աբրահամ Հայրապետեան 5, Արմէն Խաչատուր 2,50, Հմայեակ Ճտըլեան 3, Դամիանոս Խաչատուրեան 2, Արամ Աստուրեան 2, Համբարձում Փալայեան 2, Գրիգոր Դերջանցի 2,50, Արմենակ Դանիէլեան 4,75, Արշակ Մեսրոպեան 2, Տուրիկ Զամօղլեան 4,75, Մարգար Զամօղլեան 4,75, Օղտան 4,75, Գրիգոր Յովհաննէսեան 3, Նւա 1, Եպրաքսիա

2, Ինձորեկցի Սըմա 3, Մագըր 2, Գէորգ Սարգիսեան 5 ղրուշ. Գումար 4011 ղրուշ:

ՄՈԼԼԱ ԳԻՒՂԷՆ

Մարտիրոս Դագէսեան 50, Սարգիս Դագէսեան 19, Կարապետ Մինասեան 10, Մարգար Մեսրոպեան 10, Տիգրան Պետրոսեան 10, Համբարձում Պետրոսեան 10, Կիւրեղ Մինասեան 10, Աւետիս Գէրիկեան 10, Խորէն Պետրոսեան 10, Աբրահամ Յարութիւնեան 8, Խաչատուր Վարդանեան 7,50, Գալուստ Մարտիրոսեան 6,75, Գրիգոր Յակոբեան 6, Յարութիւն Մելքոնեան 5, Կարապետ Գրիգորեան 5, Ոսկեան Պետրոսեան 4,75, Խաչատուր Օհաննէսեան 4,75, Վարդան Խաչատուրեան 4,75, Դաւիթ Յովակիմեան 4, Եսայի Մ. Սարգիսեան 4, Խաչատուր Գրիգորեան 4, Արշակ Օհաննէսեան 3, Յակոբ Մխիկեան 3, Տիգրան Մանուկեան 3, Արութ Ստեփանեան 2, տիկին Վառոյ 2, Պետրոս Մարուքեան 1, Աւագ Մարուքեան 1, Մինաս Գրիգորեան 1, տիկին Ովսաննա 2, տիկին Գեղցիկ 15 փր. Գումար 4232 ղրշ. 15 փր:

Օգսէն Աշըգեան 9,50, Զարմայր Ճերմակեան 19, Մարուքէ Մարանճեան 10, Սողոմոն Ռահանեան 9,50, Տիգրան Կարմիրեան 9,50, Տիգրան Պաղտիկեան 9,50, Գումար 4298 ղրշ. 15 փր:

ԿԱՐՄՐԻ ԳԻՒՂԷՆ

Վարդան Գաբրիկեան 19, Աւագ Տիրացուեան 19, Ռափայէլ Յովակիմեան 19, Եղիշէ Թորոսեան 19, Անդրէաս Մելքոնեան 10, Խաչատուր Մելքոնեան 9,50, Գրաբուս Թորոսեան 5,50, Մամբրէ Թորոսեան 9,50, Նիկողոս Թորոսեան 4,75, Բարունակ Թորոսեան 4,75, Տրդատ Մինասեան 5, Բարդուղիմէոս Գոլչէքէնեան 7, Սիմէոն Գոլչէքէնեան 3, Օգսէնտիոս քհնյ. Խ. 4.75, Միհրան Ուստիկեան 4,75, Հմայեակ Պարոնեան 4, Պետրոս Մա

Նշան Մատայեան 4,75, Մաս

Մարուգեան 3, Թորոս Գըզիր

Մագսուտ Տիրացուեան 1,25, Կ.

գիւղի տիկիններէն Իսկուհի Գաբրիկ

4,75, Եղիսաբէթ Մելքոնեան 4,75, Սըրբուհի Տիրացուեան 5, Սաթենիկ Մելքոնեան 2,50, Երէցկինը 3, Եւա Գոլչէքեան 4,75, Սրբուհի Թորոսեան 3. Գումար 4492,25 ղրուշ:

Մեղուցիկի Թատերական մասնախումբէն, ներկայացումներէ գոյացած, 220 ղրշ.— ընդհ. գումար հանգանակութեան 4712,25 ղրուշ. (մէճիտ 19-էն և Լ. Օ. 103-էն).

—o—

ԼՐԱՏՈՒ

Կ'իմանանք, թէ քաղաքիս 4 եկեղեցիներու թաղականութիւնները ձեռնարկած են վարժարաններու համար գանձային միութիւնը հաստատել. բայց զարմանալի է, որ այս կերպ միութեան մը յաջողութիւնը անապահով ըլլալը՝ տեականութեան տեսակէտով ծանօթ ըլլալուն հակառակ այդ ձեռնարկը եղած է։ Կայ նաև ուրիշ պարագայ մը, այն է, թէ վարժարաններու մէկ երկուքը արդէն, յառաջիկայի համար, իր պաշտօնեաներուն հետ պայմանաւորուած են, որով ուսուցչական կազմին վրայ կարելի պիտի չըլլայ զգալի փոփոխութիւն մը կատարել. ասկէ զատ, ընդհանուր տեսուչի ընտրութիւնը ընել սպասուած կերպով։ Արդեօք թաղականութիւնները ապագայ պատասխանատուութիւն մը չե՞ն տեսներ այս ձեռնարկին մէջ։ Ամբողջ Երզնկացին համոզուած է, թէ առանց թաղային միութեան, վարժարանական միութիւնը բնաւ արդիւնաւոր և տևական չի

ըլլալ Երզնկայի համար, ընդհա-
կը կը ջլատէ նաև եղած ուժերն
Երզնկայի Միութիւնը պէտք է ըլ-
թաղային և վարժարանական կամ
րբեք. քանի որ ուրիշ պարագաներով
ի կրնար գոնէ տեւականութիւնը ապահովել, թողունք արդիւնքը։

——

Խնձորեկ գիւղի 40 տուն հայ ագգաբնակութիւնը, արդէն անտեսապէս հարստահարուած՝ քիւրտ նշանաւոր աւազակ՝ Խէլիլի տղոց՝ Փաշայի և Կիւլօյի կողմէ, չէ կրցած մտածել իր կրթական գործին վրայ, որու հետևանքով գիւղի պզտիկները խիստ արգահատելի ու անմխիթար վիճակ մը կը ներկայացնեն։ Կոչ կ՚ընենք Միացեալ Ընկերութեան, որ փոխանակ Բղլի նման տնտեսապէս շատ աւելի բարձր կանգնած գիւղացիութեան մօտենալու—որոնք առանց Միացեալի օգնութեան ալ կրնան լաւ վարժարաններ պահել—մօտենայ Խնձորեկի նման մոռցուած ու պատուհասուած գիւղերու. այսպիսով երկու նպատակ միանգամայն հետապնդած պիտի ըլլայ Միութիւնը. նախ այն, որ իր կոչման ծառայած պիտի ըլլայ իսկապէս, երկրորդ այն, որ տարաբախտ շատ մը խնձորեկցիները միանգամայն պիտի ազատեն տգիտութեան ճանկերէն։

——

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ցորենին գինը կրկին բարձրացաւ 11էն 18-ի (ամենալաւը)։ Փայտն ալ անցեալ տարիներու գնին հետ համեմատելով բարձր է։ Տեղւոյս քանի մը հայ վաճառականներու մէջ մտադրութիւն կայ քաղաքիս մօտերը գտնուած քարածուխի հանքերը շահագործել։

——

Անցեալ կիրակի, քաղաքիս Նարեկեան վարժարանի բակին մէջ բանախօսեց Ս. Դ. Հ. Կ.էն պ. Գ. Կօզիկեան, նիւթ ունենալով Ս. Դ. Հ. կուսակցութեան ազգ. և պետական քաղաքականութիւնը։ Բանախօսութեան ատեն պ. Կօզիկեան կուսակցութիւնները ժողովըրդէն իբր անջատ մարմիններ նկատելով, ըստ այնմ բանաձևեց իր եզրակացութիւնները և թոյլ տուաւ իրեն անուղղակի մեղադրանքներ հիւսել Դաշնակցութեան հասցէին՝ իբր «բաց ու գոցի ատեն ժողովուրդի խեղճը բռնաբարող, մոռնալով, որ Դաշնակցութիւնը իր ծրագրով, խօսքով ու գործով և իր քսան տարուան դիւցազնական զոհաբերութիւններով միշտ ապացուցած է, թէ ինք կը յարգէ անհատներու ներքին համոզումներն ու խիղճը, յայտարարելով, որ «կրօնը խղճի գործ է». ինչպէս որ նոյն օրը, նոյն վայրը, երեկոյեան ժամը 8-ին պ. Մուրատ, իր «Դաշնակցութեան քսանամեայ գործունէութիւնը» գեղեցիկ բանախօսութիւնով նոյն բանը հաստատեց և հոն հաւաքուած 500-է աւելի բազմութիւնը իր որոտընդոստ ծափերով հաստատեց պ. Մուրատի խօսքերը։

——

Լսարանները ամառնային գիւղագընացութիւններու հետևանքով դադրած են։

* * *

„ԱՐՕՐ„Ի

ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Մեր յարգելի ընթերցողներէն կը խնդրենք ներողամիտ լինել մեր այն թերութեան նկատմամբ՝ որով կարելի չեղաւ օրը օրին հասցնել թերթերը. հակառակ մեր ցանկութեան, տեխնիքական անյարմարութիւններու հետեւանքով տեղի կ'ունենային յապաղումները, սակայն այժմ, անյարմարութիւնները հարթուած ըլլալով, պիտի կըրնանք թերթերը կանոնաւորապէս հասցնել այսուհետեւ։

«ԱՐՕՐ»ի Ապրիլ 16, Մայիս 17 և Յունիս 18 թիւերուն տեղ, յառաջիկային մեր բաժանորդներուն պիտի ղրկենք վերի երեք թիւերու հաւաքածոն։

ԽՄԲ.

ՏՊԱՐԱՆ „ՅԱՌԱՋ“

ԿԱՐԻՆ

Տպարանիս մէջ գրերու և զարդերու ամէն տեսակ ճոխութիւն կը գտնուի։ Գաւառներէ տրուած ամէն կարգի յանձնարարութիւն կը կատարուի փութով ու խնամքով։

Գները խիստ դիւրամատչելի. դիմեցէ՛ք ու խիստ գոհ պիտի մնաք։

ԴՐՕՇԱԿ

ՕՐԳԱՆ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Կը հրատարակուի ամիսը մէկ անգամ
Տարեկան բաժնեգին (կանխիկ) 3 ֆր. կամ 15 ղրշ.

Հասցէ.—Rédaction du journal
«DROSCHAK» GENÈVE (Suisse)

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

Բաժնեգինը՝ Արտասահմանի համար
Տարեկան 10 ֆր. վեցամսեայ 6 ֆր.

Հասցէ.— «Haïrenik» press,
7 Bennet st. Boston, Mass. U. S. A.

ԱՌԱՒՕՏ

Շաբաթաթերթ

Բաժնեգինը՝ Թիւրքիա և Արտասահ.
Տարեկան 3 րպ. կամ 8 ֆր.

Հասցէ.— Rédaction du journal
«Aravot» Tauris (Perse).

ՓԵԹԱԿ

ԿԻՍԱՄՍԵԱՅ ՀԱՆԴԷՍ

Բաժանորդագրութեան պայմանները

	Տարեկան	Վեցամսեայ
Կիրասոն	20 ղրշ.	12 ղրշ.
Թիւրքիա	25 ղրշ.	15 ղրշ.
Արտասահման	6 ֆր.	վեցմս. չընդունուիր

Հասցէ.— M. Vahan Narlian
Kirassoun.

ԱԶԱՏԱՄԱՐՏ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	Տարեկան	կէս տարեկան
Պոլիս	75 ղրշ.	40 ղրշ.
Գաւառները	100 ղրշ.	50 ղրշ.
Արտասահման	30 ֆր.	15 ֆր.

Հասցէ.— Rédaction du journal
"AZATAMART,, Péra.
Constantinople

ԺԱՅՌ

ԳՐԱԿԱՆ, ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹ

Կը հրատարակուի շաբաթը 2 անգամ
Բաժանորդագրութեան պայմաններ

	Տարեկան	Վեցամսեայ
Ռուսաստան	3 րուբլի	2 րուբլի
Արտասահման	4 ,,	2 ,, 50 կոպ.

Հասցէ.— Russie, Alexandrople,
Rédaction du journal «Jaïr».

"ԲԻՒԹԱՆԻԱ,,

ԳԱՒԱՌԱԹԵՐԹ

Կը հրատարակուի տասն օրը անգամ մը

Բաժանորդագինն է	Տարեկան
Թիւրքիա	20 ղրշ.
Արտասահման	6 ֆր.

Հասցէ՝ Rédaction "Bythania,,
Ada—Bazar

ՅՈՒՆԻՍԻ ՄԷԿԷՆ

Սկսած է «ՅԱՌԱՋ»ի Նոր տարւայ բաժանորդագրութիւնը։
Այսուհետև թերթը կը հրատարակւի շաբաթը ԵՐԵՔ անգամ,
ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ եւ ՇԱԲԱԹ օրերը.
Աւելի կանոնաւոր և ուժեղացուցած։

Բաժանորդագրութեան պայմաններն են.

Կարին	տարեկան	40 ղրշ.	կէս տարին	20 ղրշ.
Թիւրքիա	,,	50 ,,	,, ,,	25 ,,
Արտասահման	,,	15 ֆրանկ	,, ,,	8 ֆր.

Ձրի և տրուիլ՝ ոչ ոքին և ոչ մէկ պայմանով։

Կը հրաւիրենք մեր բոլոր գաղափարակիցները նպաստել «Յառաջ»ի տարածման։

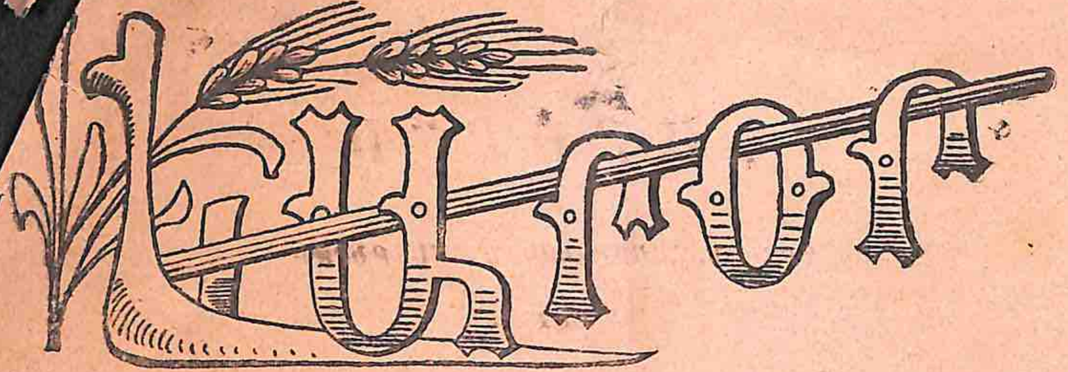

ԵՓՐԱՏ

ԳՐԱԿԱՆ, ՀԱՄԱՐԱԿԱԿԱՆ
ԱՄՍԱԹԵՐԹ

1911 Բ. ՏԱՐԻ ՅՈՒԼԻՍ ԹԻՒ 19

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Պէտք մը՝ որ անտեսուած է Ազգ. իշխանութենէն ԽՄԲ.
Նոր իղձեր — — — — — — — — — — — — ՇԱՒԱՐՇ
Քառասուն տարի — — — — — — — — — — — Լ. Ն. ԹՈԼՍՏՈՅ
Գրասեղանիս առջեւ — — — — — — — — ՄԷՀՄԷՏ ԷՄԻՆ
Թղթակցութիւններ (Մեղուցիկ) — — — — — Մ. Գ. ՊԸԼԼՕԵԱՆ
Բառի մը առիթով — — — — — — — — — — Ն. Ս. Տ. ՍՏԵՓԱՆԷՆ.
Գր. Սիւնիին — — — — — — — — — — — ՎԱՋՐԻԿ
Երզնկահայ պայքարէն — — — — — — — — ԽԱՅԹ-ՀԱՐՈՒՆԻ
Գովկ. բանտ. ի նպաստ հանգանակութեան ցուցակը
Լրատու
Խմբ. ազդեր

ԵՐԶՆԿԱ

Հատը 40 փարայ

Տպարան «ՅԱՌԱՋ»
Կոքէն